Socialförsäkringsutskottets betänkande 1985/86:23

om krav på studieintyg från läroanstalten för högskolestuderande vid delutbetalningar av studiemedel (prop. 1985/86:100)

SfU
1985/86:23

Propositionen

Regeringen har i proposition 1985/86:100, bil. 10 (utbildningsdepartementet) under litt. E 4. Studiemedel m. m. föreslagit riksdagen att godkänna de förändringar av utbetalningsrutinerna för studiemedel som förordats i propositionen.

De förändringar av utbetalningsrutinerna som avses är *dels* månadsutbetalning av studiemedel till studerande i gymnasial utbildning, *dels* krav på studieintyg för högskolestuderande vid båda delutbetalningarna av studiemedel under samma termin.

Förslaget i förstnämnda avseende är tidigare behandlat av riksdagen (se SfU 1985/86:14, rskr. 198). I förevarande betänkande behandlas därför endast förslaget om krav på studieintyg.

Motionerna

I motion 1985/86:Sf426 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att studieintyg skall lämnas en gång per termin.

I motion 1985/86:Sf429 av Rune Backlund (c) hemställs att riksdagen beslutar att avslå förslaget om nya regler för utbetalningen av studiemedel.

I motion 1985/86:Sf431 av Per Unckel m. fl. (m) hemställs

3. att riksdagen avslår regeringens förslag att krav på studieintyg från läroanstalten skall gälla även terminens andra utbetalning.

Yttrande från utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har avgivit yttrande över propositionen och motionerna. Yttrandet, UbU 1985/86:2 y, finns intaget som bilaga till betänkandet.

Utskottet

Studiemedel utbetalas för närvarande två gånger per termin.

Vid terminens första utbetalning gäller att studiemedelsmottagaren skall försäkra att han eller hon studerar vid angiven läroanstalt i den omfattning som beslutet om studiemedel avser. Vidare skall genom intyg från läroan-

1 *Riksdagen 1985/86. 11 saml. Nr 23*

stalten styrkas att personen i fråga är registrerad och i övrigt bedöms ha fullgjort vad som ankommer på en studerande vid läroanstalten. Vid terminens andra utbetalning krävs för närvarande endast studieförsäkran från den studerande.

Propositionens förslag innebär att krav på studieintyg från läroanstalten skall gälla för båda delutbetalningarna när det gäller studerande på högskolenivå. Genom denna förändring förmodas summan oriktigt utbetalade studiemedel att minska. Om förslaget godkänns av riksdagen avser departementschefen att föreslå regeringen att ge CSN i uppdrag att efter samråd med UHÄ genomföra den nya rutinen fr. o. m. budgetåret 1986/87.

Rune Backlund anför i motion Sf429 att ett genomförande av propositionens förslag skulle medföra ökad administration vid högskolan och att det därför är osäkert om några större besparingar skulle kunna uppnås. Mot bakgrund av det anförda yrkar motionären avslag på propositionen. Även motionärerna i motion Sf431 av Per Unckel m. fl. (yrkande 3) yrkar avslag på propositionens förslag. Motionärerna anför att ett genomförande av förslaget skulle innebära ytterligare en byråkratisk börda på den högre utbildningen med de kostnader som detta innebär. Slutligen begärs i motion Sf426 av Lars Werner m. fl. i yrkande 12 ett tillkännagivande om att studieintyg även fortsättningsvis skall lämnas en gång per termin.

Utbildningsutskottet har i sitt yttrande framhållit att det av såväl CSN som utbildningsdepartementet antas att antalet felaktiga utbetalningar av studiemedel vid terminens mitt är stort. Enligt vad utbildningsutskottet erfarit från utbildningsdepartementet kan en besparing mellan 25 och 45 milj. kr. beräknas för budgetåret 1986/87 genom den föreslagna åtgärden för utbetalningskontroll. Ett något lägre belopp utgör grund för medelsberäkningen i budgetpropositionen.

Vidare har utbildningsutskottet erinrat om att anslagen till lärarlöner m. m. för grundläggande högskoleutbildning och till studiemedel är en samlad resurs för högskolan och att resp. anslagsbelopp för budgetåret 1986/87 uppgår till 3,2 miljarder kronor och 4,7 miljarder kronor. Förutsättningarna för en kontroll av att utbetalade studiemedel används för sitt ändamål – studier – saknas om den inte sker i samverkan med läroanstalterna. Högskoleenheterna och studiemedelsnämnderna har således ett gemensamt ansvar för att studiemedlen används för avsett ändamål.

Mot bakgrund av riksdagens beslut (SfU 1981/82:8, rskr. 186) med anledning av proposition 1981/82:100, bil. 10 kan, såsom påpekats av utbildningsutskottet, frågan om antalet studieintyg avgöras på myndighetsnivå. Med hänsyn härtill och till att det i propositionen föreslagna systemet enligt utskottets bedömning nu skulle medföra ett administrativt merarbete anser utbildningsutskottet att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna som sin mening bör ge regeringen till känna att frågor av denna karaktär även fortsättningsvis bör avgöras på myndighetsnivå samt att största möjliga begränsning av de administrativa åtgärderna bör ske i samband med framtida förändrade utbetalningsrutiner för studiemedel.

Såsom framhållits i utbildningsutskottets yttrande skulle det i propositionen föreslagna systemet med krav på studieintyg även vid den andra delutbetalningen av studiemedel under samma termin nu medföra ett administrativt merarbete. Med hänsyn härtill är socialförsäkringsutskottet för närvarande inte berett att tillstyrka propositionens förslag.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Sf426 yrkande 12, 1985/86:Sf429 och 1985/86:Sf431 yrkande 3 samt med avslag på propositionen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 20 maj 1986

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Nils Carlshamre (m), Börje Nilsson (s), Ralf Lindström (s), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Gullan Lindblad (m), Lena Öhrsvik (s), Kenth Skårvik (fp), Siri Häggmark (m), Ingegerd Elm (s), Margó Ingvardsson (vpk), Barbro Sandberg (fp), Kersti Johansson (c) och Ingegerd Anderlund (s).

Reservation

Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Ulla Johansson, Lena Öhrsvik, Ingegerd Elm och Ingegerd Anderlund (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Såsom framhållits" och slutar med "propositionens förslag." bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet har i ett enigt yttrande ansett att socialförsäkringsutskottet med anledning av propositionen och de ifrågavarande motionsyrkandena bör föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet anfört om att frågor av denna karaktär bör avgöras på myndighetsnivå samt att största möjliga begränsning av de administrativa åtgärderna bör ske i samband med framtida förändrade utbetalningsrutiner för studiemedel.

Socialförsäkringsutskottet delar helt denna uppfattning och anser att detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1985/86:Sf426 yrkande 12, 1985/86:Sf429 och 1985/86:Sf431 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utbildningsutskottets yttrande 1985/86:2 y

SfU 1985/86:23
Bil.

över krav på studieintyg för högskolestuderande från läroanstalten vid delutbetalningar av studiemedel (prop. 1985/86:100)

Till socialförsäkringsutskottet

Genom beslut den 25 februari 1986 har socialförsäkringsutskottet hemställt om yttrande från utbildningsutskottet över dels proposition 1985/86:100, bil. 10, punkt E 4, såvitt avser krav på studieintyg för högskolestuderande från läroanstalten vid båda delutbetalningarna av studiemedel under samma termin, dels motionerna 1985/86:Sf426 yrkande 12, 1985/86:Sf429 och 1985/86:Sf431 yrkande 3.

Utgångspunkter

Studiemedel betalas för närvarande ut två gånger per termin. Alla studerande som får studiemedel finns upptagna i ett datorbaserat utbetalningsregister hos centrala studiestödsnämnden (CSN). Blanketter för studiemedelsrekvisition skrivs ut maskinellt och skickas till den studerande ca en vecka före terminsstarten och ca två veckor före första dagen i andra utbetalningsperioden under terminen.

För den första utbetalningen på terminen gäller att studiemedelsmottagaren skall försäkra att han eller hon studerar vid angiven läroanstalt i den omfattning som beslutet om studiemedel avser. Vidare skall genom intyg från läroanstalten styrkas att personen i fråga är registrerad och i övrigt bedöms ha fullgjort vad som ankommer på en studerande vid läroanstalten.

För den andra utbetalningen på terminen krävs för närvarande endast studieförsäkran från den studerande.

Propositionen

Föredragande statsrådet anser att den studerande skall lämna av läroanstalten utfärdat studieintyg inte bara vid terminens början utan också innan studiemedelsbeloppet för den andra hälften av terminen får utbetalas. Avsikten med den förändrade rutinen är att minska summan oriktigt utbetalade studiemedel.

Motionerna

I motionerna 1985/86:Sf426 (vpk) yrkande 12, 1985/86:Sf429 (c) och 1985/86:Sf431 (m) yrkande 3 ifrågasätts den ordning som avses bli införd. I

motion 1985/86:Sf429 anförs att administrationen vid högskolan härigenom skulle öka och att det är osäkert om man gör några större besparingar genom utbetalningskontroll.

Utskottet

Regeringen räknar med att 4,7 miljarder kronor under år 1986 kommer att betalas ut i studiemedel. För samma år beräknas 1,3 miljarder kronor återbetalas till staten. Studiemedlen räknas som en utgift på riksstaten. Reglerna för återbetalning av studiemedel är sådana att den studerande normalt får betydande subventioner på grund av låneavgiftens nivå och kredittidens längd.

Den generella rätten till studiemedel avser 12 terminer. Antalet studiemedelstagare inom högskolan är för närvarande ca 120 000. Normalbeloppet för en studerande utan barntillägg är för hel termin 16 900 kr. Det förekommer att studerande antingen avslutar en längre högskoleutbildning genom en sluttentamen vid terminens mitt eller avbryter sina studier för gott kort efter terminsstarten. Trots detta kan den andra delutbetalningen av studiemedel kvitteras ut. Antalet felaktiga utbetalningar av studiemedel vid terminens mitt antas av CSN och utbildningsdepartementet vara stort. Således beräknade CSN redan i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 en besparing om 25 milj. kr. genom den nu aktuella åtgärden för utbetalningskontroll. Enligt vad utskottet erfarit från utbildningsdepartementet kan motsvarande belopp för budgetåret 1986/87 uppskattas till mellan 25 och 45 milj. kr. Ett något lägre belopp utgör grund för medelsberäkningen i budgetpropositionen. Härtill kommer minskade kostnader för bl. a. administrationen av återkrav i de fall studieavbrotten upptäcks (utredningsarbete, domstol, kronofogde, eventuell avskrivning). Kravet på studieintyg vid andra utbetalningstillfället skulle minska antalet återkravsärenden.

Anslagen till lärarlöner m. m. för grundläggande högskoleutbildning är för budgetåret 1986/87 ca 3,2 miljarder kronor. Anslaget till studiemedel är för samma budgetår 4,7 miljarder kronor, varav ca två tredjedelar avser högskolestuderande. Utskottet vill erinra om de båda beloppen med hänsyn till att anslagen till grundläggande högskoleutbildning och till studiemedel är en samlad resurs för högskolan.

Förutsättningarna för en kontroll av att utbetalade studiemedel används för sitt ändamål – studier – saknas om den inte sker i samverkan med läroanstalterna. Högskoleenheterna och studiemedelsnämnderna har ett gemensamt ansvar för att studiemedlen används för avsett ändamål.

För närvarande hanteras studieintygen som krävs vid det första utbetalningstillfället under en termin i princip manuellt. Det bör dock noteras att Chalmers tekniska högskola (CTH) sedan år 1975 bedrivit en ADB-baserad försöksverksamhet med nya former för bl. a. studieintyg. Försöksverksamheten har enligt CTH utvecklats väl. Efter riksdagens enhälliga tillkännagivande vid riksmötet 1984/85 (UbU 1984/85:14 s. 2–3, rskr. 1984/85:174) bedrivs i dag inom högskolan i övrigt försöksverksamhet med LADOK (lokalt ADB-baserat studiedokumentationssystem). Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har nyligen till regeringen lämnat in en tidplan för

arbetet med LADOK, av vilken framgår att ett stort antal högskoleenheter önskar övergå till LADOK redan budgetåret 1987/88. Enligt UHÄ går det emellertid inte att tillmötesgå både de många önskemålen om övergång till LADOK redan läsåret 1987/88 och önskemålen om medel för investerings- och utvecklingskostnader, om inte särskilda medel finns tillgängliga under budgetåret 1986/87.

Regeringen har nyligen – i enlighet med tillträdesutredningens förslag – uppdragit åt UHÄ och CSN att i samråd analysera möjligheterna att samverka i fråga om antagning, studiestöd och studiedokumentation. Enligt vad utskottet inhämtat från UHÄ är man från ämbetets sida beredd att i detta sammanhang och vid utvecklingen av LADOK även behandla frågan om studieintyg vid mitten av termin.

Dåvarande utbildningsminister Wikström anmälde i proposition 1981/82:100, bil. 10 (s. 614–615) för riksdagen att det i ett läge där det är angeläget att hushålla med resurserna är särskilt väsentligt att förhindra att studiemedel betalas ut oberättigat. Han sade sig skola återkomma till regeringen med förslag som gör det möjligt för CSN att göra studiekontrollen på ett mera flexibelt sätt än dittills. Riksdagen hade ingen erinran häremot (SfU 1981/82:8, rskr. 1981/82:186). På grundval härav erhöll 4 kap. 27 § studiestödsförordningen sin nuvarande lydelse: "Studiemedel får betalas ut endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka medlen beviljats enligt de närmare bestämmelser som centrala studiestödsnämnden meddelar."

Frågan om antalet studieintyg per termin är således inte bunden med riksdagen.

Utskottet anser att frågor av denna karaktär även i fortsättningen bör avgöras på myndighetsnivå. Utskottet förutsätter att administrativa åtgärder för att åstadkomma en bättre utbetalningskontroll begränsas i största möjliga utsträckning. Utskottet bedömer att det i propositionen föreslagna systemet nu skulle medföra ett administrativt merarbete. Vidare vill utskottet i sammanhanget erinra om de förändrade möjligheterna gällande återbetalning av outnyttjade studiemedel. Enligt budgetpropositionen (bil. 10 s. 367) kommer detta att kunna ske utan tillämpning av gängse återbetalningsregler.

Utskottet anser att socialförsäkringsutskottet med anledning av propositionen och de ifrågavarande motionsyrkandena bör föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad utbildningsutskottet anfört om att frågor av denna karaktär bör avgöras på myndighetsnivå samt att största möjliga begränsning av de administrativa åtgärderna bör ske i samband med framtida förändrade utbetalningsrutiner för studiemedel.

Stockholm den 17 april 1986

På utbildningsutskottets vägnar

Georg Andersson

Närvarande: Georg Andersson (s), Pär Granstedt (c), Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Ylva Annerstedt (fp), Lars Svensson (s), Birgitta Rydle (m), Ingvar Johnsson (s), Barbro Nilsson (s), Lars Leijonborg (fp), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk), Marita Bengtsson (s) och Birger Hagård (m).

gotab Stockholm 1986 11031